

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1967 ч.
ЯНВАРЬ
20
ПЯТНИЦА
№ 17 (6654).

Өрттээ 2 көп.

КОЛХОЗТАРГА ЧЫЛ ОТЧЁДУ

Чурттуң бүгү чөллөрине ышкаш, бистиң республиканың колхозтарына чыл отчёттарын түңгөп үндүрүниң үези келген. Амгы чыл отчёттары болза чаа беш чыл планының бирги чылының түңгөлдөрүн чугаалажыр, Улуг Октябрының 50 чылында чүңү чедип алырын шийттирлеп, чаа бедиткен социалисттик хүлээлгелерин алып, Ынчангаш колхозтарга ам болур отчёттуг болгаш отчёт-соңгундалыг хуралдар онза улуг болушкунга—Октябрының юбилейинге утуштур эртер болганда, оларга белеткелди эң харыс салгалыг чорудар болгаш организастыг бедик деңгеле эрттирер умурлуг.

Отчёттуг болгаш отчёт-соңгундалыг хурал—артельдин амыдарында улуг болушкун. Ону чорударына бүгү талазы-биле эки белеткенир, чылдын түңгөлдөрүн чугаалажырына бүгү колхозчуларның идеялык киркилгезин хандырар, келир үеде чедип алып сорулгаларның планнарын амыдалап ылыр херен.

Республиканың колхозтарына отчёттуг болгаш отчёт-соңгундалыг хуралдар колдуунда январьның төңгүзүндө, февральдың бирги чартында эртер. Эрткен амыл-агый чылында колхозтарның түңгөлдөрү багай эвес. Олар совхозтар-биле кады эки дүжүттөри естүрүп алгаш, республиканың күрүнөгө тараа садар планын ийи амыг итап нүүсеткен, хой-хей колхозтар малдың баш санын естүргөн, мал амылының сут, ээт, дүк продуктуларын бүдүрерин нөвүдеткен болгаш оларны күрүнөгө садарының планнарын амыр нүүсеткелден, ашка оулга мурунку чылдарының деңгемден дыка амыл турар, моральдыг болгаш материалдыг идиг берикшини колхозчуларның политиктиг, күш-ажылчы идеялык бедиткен.

Ынчалза-даа эрткен чылдың түңгөлдөрүн көлүн эртип амыр үнелээш, амылда бар четпестерни, ажыплаттымаан курлавырларны илеретпейн барып болбас умурлуг. Эрткен чылдарда чамдын колхозтарга чыл отчёттарын чугаалажырында, хой чедер, четпес сан-чургаларына санап, хүн бүрүнүң амылында аар-саар чүүлдерни көптөрлары-биле ызыгаарлаттып, кааш, чогуур анализ ыылбас, артельдин экономиказынче ханылап кирбес, амыл-агыйны канчаар, кандыг улганышын-биле хөгжүдерин, орулгалыг болурун чүңүр-биле чедип алаа чогуурул дээр ышкаш кол айтырларын чугаалажыры, ыды-биле эрте бээр чүүлдер тургулаан.

Амгы чыл отчёттарын чугаалажырыда, бо амыл-агый чылында чедип алып сорулгалары шийттирээрде, үстүндө четпестерни каттап-таас төлдө, хуралдарга эң хынамчалыг белеткенир херен. Колхозтарның бухгалтерия аппараты, экономистери чыл отчёттарын белгилээринге кол харыс салгалыг кижилер болуш. Шын тургустунган чыл отчёду артельдин амыл-агый амыл-чорудулганың көрүнүчү болур умурлуг. Чыл отчёду тургузарына, чаа сорулгалары тодардарына баштаар черинч нежигүнери, мал, чер амылының тускай эртемчилери, бригадирлер, фермалар эргелечкилери болгаш колхозчу актив идеялык киржир, санал-онанан кадар умурлуг.

Отчёттуг болгаш отчёт-соңгундалыг хуралдарга белеткелдин канчаар чоруп турарының партия организацияларының, кады Советтериниң таламыдан мичангыйи салыр, бүгү талазы-биле чедишкениң белеткелди чорударын углап баштаар умурлуг.

Хуралга чыл отчёду чугаалажырыда, баштаар черинч болгаш ревизия комиссиязының амыл-чорудулганынче ханылап кирер умурлуг. Отчёттуг үениң иштинде баштаар чер колхозчу демократияны, артель Уставының негеделерин канчаар сагып турганыл, колхозчуларның нини хуралдары канчаар эрттирер, оларга шийттирээз айтырылганың нүүсөлдөзүн канчаар чедип ап турганыл дээрин тодаргай чугаалажыр херен. Ревизия комиссиязы бодунуң сорулгалын чедип ап турган бе, чөже ревизия чорутканы, хыналдадан илгерээ четпестерни чайладып алган бе дээрин тодаргай чугаалажыр херен. Эрткен чылым «Тере-Хөл», Бим-Хемде «Хадый», Улуг-Хемде Жданов аттыг болгаш өске-даа чамдык колхозтарның хуралдарына ревизия комиссияларының илеткелдери өзү барымдаалан эрткилден болгай. Бо чылым ындыг байдалды кала-даа каттап болбас.

Чыл отчёттарын белеткээрде, чүгөле эрткен отчёттуг үениң түңгөлдөрү-биле ызыгаарлаттырмай, амгы үеде чоруп турар амылдарже, ылаңгыя «Октябрының социалисттик Улуг революциязының 50 чылынга белеткел дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын боттандырырына холбаштыр кандыг хемчеглерни чорудуп турарына кол мичангыйи салыр умурлуг. Бо хүннөрдө кадык амыл-ишчилериниң мурунда мал кыштагыдышкынын чедишкенин чорударында, малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алырында, часык тарылгага белеткелден артын чугула сорулгалар турбас умурлуг. Кышкы үеде улуг-даа, чаш-даа малдың баш санын камгалап алып, продуктулуун нуудатпас дээр, техника септелгезин, үрезин арылаашкынын, чедишкениң сөөртүлгезин, кадрлар өөрдеилгезин чедишкенин чорудар дээр демселдин үезинде, чер-чер Советтеринге сонгундала белеткелдин үезинде колхозтарга отчёттуг болгаш отчёт-соңгундалыг хуралдар эртер. Ынчангаш бо чугула айтырылгар уң хуралдарга эң чугула чери элзэн турар умурлуг.

Бригада, ферма, колхозчу бурзу эрес-маадырлыг күш-ажылы-биле, бедик көрүзүлгери-биле Совет эрге-чагырганың юбилейинге умурашкан турдуң дээр, отчёттуг хуралдарга колхозчулар чаа бедиткен хүлээлгелерин алып, Оларны амдыгааштан амыдалап ылыр болгаш чыл отчёттары-биле кады баш удуур чугаалажып көөр умурлуг.

Колхозчулар—артельдин элери, а нини хурал коллективтик ажы-агыйны баштап чорударының дээди органы, аңа хүлээп алган шийттир келир отчёттуг үеде колхозтуң амыл-чорудулганының программасы болур. Ол программаны амыдалап ылырына колхозчулар улам идеялык киркишкен, оларның чогадыкчы идеялык канбарган тудум-на, ам болур хуралдар эки белеткелди, организастыг, бедик деңгеле эртер умурлуг.

Ажылчы чоннар-биле ужуражылгалар

ВЛАДИМИР. (СЭТА). Ында чоруп турар СЭКП ТК-ның Политбюроунуң кежигүвү, СЭКП ТК-ның секретары М. А. Суевол Делегей амыктарының XVII хуңу аттыг совхозка чораван болгаш Владимирниң химия заводунуң культура бажыныга бот-тымынгыр ураң чүдүдүң көптеринге олурушкан.

ОРЕНБУРГ. (СЭТА). Ында чоруп турар СЭКП ТК-ның Политбюроунуң кежигүвү, СЭКП ТК-ның секретары А. П. Кирилленко торгу комбинатының тудуунга барып, тудуужулар-биле беседа кылган. Оренбург районун 11-ги каздинияны аттыг колхозка ол база чораван.

А. П. Кирилленко Оренбургтуң улус ажыл-агый чедишкениниң делегезин-биле танышкан.

ТОМСК. (СЭТА). Ында чөдө берген СЭКП ТК-ның Политбюроунуң кежигүвү, СЭКП ТК-ның секретары Чөвүлелиниң Даргазы Г. И. Воронов партияның Томск обкомунуң бирги секретары В. К. Лигачев

болгаш облуккомунуң даргазы П. Ф. Васильев-биле кады ээт-сут совхозка чораван. Ол, фермаларга, септелге мастеркаларына барып, совхозта тудуу турар культура бажыны көрүп, Томск областың ол муракчы ажыл-агыйның ажыктыгынын болгаш тускай эртемчилери-биле беседа кылган.

ОМСК. (СЭТА). Ында чоруп турар СЭКП ТК-ның секретары И. В. Капитонов партия обкомунга обкомунуң буюр кежигүнери, партия райкомнарымын болгаш хооркомнарының секретары-биле ужурашкан. Улуг Октябрының 50 чыл өвүнү байырлааныга белеткелди, идеологияг ажылдык, партия активиниң өөрдөилгезини айтырылгарың беседага чугаалажып көргөн.

И. В. Капитонов партияның Омск обкомунуң бирги секретары С. П. Маликов болгаш облуккомунуң даргазы П. М. Григорьев-биле кады Сибириниң хоочун ажыл-агыйы — «Омск» үрезинге заводунга чораван. Ажылчылар болгаш тудуужулар-биле беседаларга партия болгаш комсомол ажылдык, культура-амдырал тудууну, бүдүрүгө ажыл-чорудулганың айтырылгарын чугаалажып көргөн.

Совет эрге-чагырганың 50 чылында

Күш-ажылчы көдүрлүүшкүн

«Октябрының социалисттик Улуг революциязының 50 чыл болур өйгө белеткел дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын Чөөн-Хемчик районунуң «Искра» колхозунуң фермаларының болгаш бригадаларының ажыл-ишчилери танышкан, социалисттик чарыштын чаа-чаа хүлээлгелерин алгылаан.

Малды кыштап өччө-медди ажырып, оон чаш төлүн чидирип чөккө камгалап ап, малдан алып продукциязы бүдүрерин болгаш күрүнөгө садарын көүдөлдөрүн малчы бурзу хүлээлгезин. Чүс баш төрүр хой-

га онааштыр 100-тен өрү хураган алып, хойдан 2,5 кг дүк кыргыыр соруга салган кадарчылар хойжу бригадаларда хей. Чижээ, беш чылдын бирги чылында төрүр чүс хойдан 98 хураган, хой бүрүзүндө 2,9 кг дүк кыргып алган Монгуш Дамын-Струн Совет эрге-чагырганың 50 чыл болур улуг байырлааныга бедик кылдыр чөс баш төрүр хойга онааштыр 110 хураган алып болгаш бир хойдан 3 кг дүк кыргыыр хүлээлге алган. Оон хою өздөлдөн, ам төрөөн 105 хойдан 110 хураганни доруктуруп ту-

рар. Хойжу Буулар Сундуй-оолдуң кодамында төрүр 330 хой кыштагылашкынын хүр эртип турар, мал чөкчө четпери-биле бар, кадарчы чылыг. Бо чылым бүгү хойнуң чаш төлүн бүрүн камгалап алышкан, бир хойдан 2,5 кг дүк кыргыыр соруганы ол салып алган. Муракчы кадарчылар М. Бошкароол, О. Алдын-оол, О. Шаравин, М. Сенджа болгаш өске-даа хойжуар социалисттик чарыштын бедик хүлээлгелерин алган.

С. СЕДИП.

Улуг өөрүшкү-биле

«Октябрының социалисттик Улуг революциязының 50 чылынга белеткел дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын Барың-Хемчик районунуң партия организациялары ажылчы чоннарга калбаа-биле таныштырып, 42 кезек черге хуралдарын болгаш лекцияларын эртиртенер. Оларга 4350 ажыл кизи олурушкан.

Чер бүрүдүгө төрөөн Коммунисттик партияныкы бо төөгүдүг докталактын чөс сагыш-сеткилин ханылаштыр берген. Улуг өөрүшкү-биле хүлээп алышкан, беш чылдын ийги чылы—Совет эрге-чагырганың юбилейи 50 чыл өвүнү байырлааныга алдарышкан социалисттик олурушкан.

Чарышты калбартып, күш-ажылчы бедик хүлээлгелерин ап турар.

— Делегейге бир дугаарында социалисттик күрүнү тургускан Улуг Октябрының ачымында бөдүн арагыттың өлү мен токар деп тускай мергежили чедип алдым. Төрөөн чуртумга бөдүмүн хире-шаам-биле күш-ажылчы үлүмүнү кырып, юбилей алдарлыг чыла бүдүрүлге талазы-биле онаашкан чыл планын ноябрь байырлааныга күсөдөр мен — деп, Ак-Довурактын төп септелге мастерказының токары коммунист Күжүт Көк-Карак доктаал-биле таныштып тура чугаалаан.

Ол ышкаш «Барлык» совхозтуң Асык-Барлык хойжу бригаданың хейжулары СЭКП ТК-ның доктаалын улуг өөрүшкү-биле таныштып, уттуң дүрбас байырлааны чылым нини бригада төрүр 100 хойга онааштыр 95 хураганни менди камгап ап, хой бүрүзүндө 2 кг дүкү кыргып алырын хүлээлгелер.

Х. НЕСТИКЕЙ.

Ажыр күсөдөр

Кав-Хем районунуң ажыл-ишчилери күрүнөгө кады ажыл-агый продуктуларын сорулгаларына эки көрүзүлгелерни чыла эгезинден тура чедип ап эгезинкер. Чылдың баштаптам он халуунда 186 центнер ээтти, 802 центнер сүттуг ажыл-агыйлар дүжүдүгөн.

«Лейкини орук» колхозтуң малчылары чылдың бирги кварталда ээт кадынын 39,1 сүтүгү 211 хуура күсеткен. Ол эки түңгөлдөр болза, районунуң ажыл-ишчилери күрүнөгө ээт, сүт садырының квартал планын септелгелерни хуңуңа чөдөр ажыр күсөдөрлерин бедиткел турар.

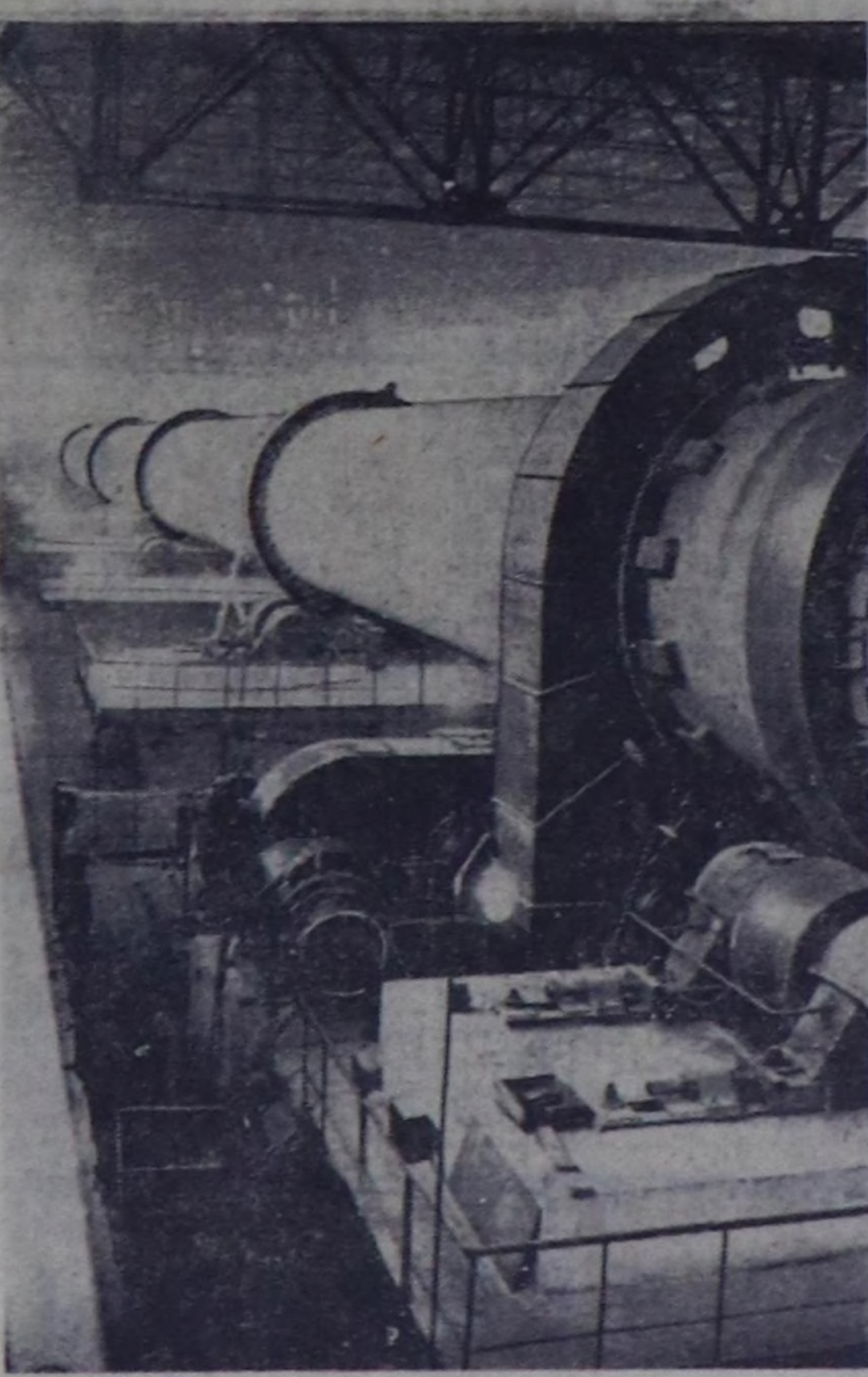
Соруктугажып

Улуг-Хем районунуң «Х Улуг хурал» колхозунуң шээр малы кыштыг хүр амыл турар. Ак-Даганын, Хаан-Даганын, Баты-Бяштын эки өстүтүг кыштыгырында шээр мал массалап оолдан эгелзэн. Хоочун хойжулар

Кыргыс Боружмаа, Бай-Кара Балчир-оол, Бай-Кара Дүрбүлөк, Кыргыс Дүрбүлөк оларның кодамында 80—100 чедир хураганнар тургустуң, олар шүтүп онза-медди доруктуп турар. Хойжулар Совет эрге-

чагырганың 50 чыл өйгө күш-ажылчы бедиткелди ужуражыр дээр эрес-соруктуг ажылдап, чаа-чаа бедиткен хүлээлгелерин ап турарлар. Колхозта 1083 хой тасов оол 1083 хураганны малчылар алган. Олар эки өстүг доруктуп турар.

М. МЕНДОТ.

ФЕРМАГА ЗООТЕХНИКТИГ УЧЁТ

Амгы үеде мал ажылын хөгжүдөр, оон уксалын өккөдөр, продуктулуун бедитер, эртемте үндөлдөн зоотехниктиг үчөт чорудууларын сорулгаларына эки көрүзүлгелерни чыла эгезинден тура чедип ап эгезинкер. Чылдың баштаптам он халуунда 186 центнер ээтти, 802 центнер сүттуг ажыл-агыйлар дүжүдүгөн.

Амгы үеде фермаларга зоотехниктиг үчөттүң эртемче чүдүлганын барымдаалаш, бөдүмүн ажыл-агыйының дуржулганын манса чугаалаар деп бөдөн мен.

«Октябр 14 чылы» колхозтуң Мерген сүт-баран фермазы каш чылдыр бурунгар уксалын өккөдөр инектерин турган. Чылда ортумак саалда 1680 литр чедип турган. Ынчалза-даа кодапта аарыг тытып келирге, ону оон ылай негептерге дээр, аарыг инектерни фермадан үндүрүп, сайгарып эгелзэн. Оларның арамында эң үнелгич уксалыг инектер база бар. Оон түңгөлдө сүт саалдамы эгезин, 1965 чылда инек бүрүзүндө ортумак саалда 1120 литр болган.

Ферманың ажылдакчылары болгаш колхозтуң удуручулары-биле сумелешкен, уксалыдылга фермазы кылдыр каттап тургузар, бирги элечке үчөттү өдө тургузар деп шийттирер алган бис. Баштаар черинч шийтпери-биле фермага эргелечкелден ангыда үчөтүчкү база тургустуң.

Эң баштай бүгү инектерни дугаарлаш, төрүр инектер дүжүдүгө дөптөргө дес-дараалай бижээ бис. Инектерин чалы-чала, уксалын тодараткан. Колдан мурунда өске черлерден эгелзген уксалыг инектерин дилеп тывар талазы-биле саанчылар, кадарчылар улуг дузаны көртүскөн. Бүгү инектерни саанчыларга болгаш кадарчыларга бижээлган. Тарым бөдөмүлганын техник инектерни тускай дөптөргө саанчыларга бижээлган айы-биле бижип турган. Инектерни бир бижип өске бөдүкчө шийткел, азы өдө бөдүктөр чорукту соксаткан. Ол чорук бөдүктөр айы-биле болгаш инек бүрүзүңгө үчөт кылыгына биске дузалыг болган.

Оон соонда ай санында ийи каттап контроль саалданы чорудуп турар. Ийек бүрүзүңгө сүдүнүң үскүрүн айда бир каттап тус-тус тодараткан. Контроль саалданы чорутканы зоотехниктиг-даа, ажыл-агыйы-даа талазында ажылгы чүдө болган. Мурункузу ышкаш инектерни туразы-биле соодуруп каапар чорук соксаи, кижилерини күш-ажылчы болгаш бүдүрүлгени сагылга-чүрүмү болгон.

Төрүтүңгөн чаш малды ол дөптө-на дугаарлаар болгаш дендилээр. Укталып тымылганын, дилер дендилер, уксалын чаш малды доруктурар талазы-биле дөптөргө данылап бижир. Оон соонда чаш малды ай санында дендилээр болгаш дөптөргө бижип турар. Бо ажылдын түңгөлдө 1966 чылда төрүтүңгөн чаш малды дугайында бүгү чүдүлгө медделер бар болган. Бо болза уксала талазы-биле эң үнелгич амык малдары кодамын естүрери-биле артырып алып органы ажыл-агыйга берип турар.

Инектиниң тарым бөдөмүлганынче, ай болгаш квартал отчёттары ой-шаанда кылып чорудуручычте үдүг кичөөгөй салдыган. Ферманың кодамына чүгө тарым бөдөмүлганы чорудар, ол дээрже уксала хууаалда инектерниң уксалын дыка өккөдөр болгаш эң шийлелгич бүдүрүкчү бугалардан эки шынарлыг бижээлгалары алырын хандырар.

1966 чылда ажыл-агыйга бөдөмүлганы чоруткан. Сүтүң саалдамын, үскүрүн, инектерин төрүр үези билер, ол дугайында тодаргай сан мөдө бар болганда, бөдөмүлганы чорудар, малдарының уксалыг шынарларын шийн тодардыры берге эвес. Ынчанга 1966 чылда төрүтүңгөн чаш малды укталып тымылганын мөдөсө бисте бар болгаш моон сонгаар-даа ындыг болур.

Уксала талазы-биле эң үнелгич малды, сүдүнүң үскүрү бедик инектер ажыл-агыйга барып бөдөмүлганы көрүскөн. Эки сүткү инектер база бар. Бөдөмүлганы үезинде кыды өп шынарлыг инектерниң уксалыдылганын өдө кылдыр тускайлаан. Бо үт-

ламышыны моон сонгаар-даа уламчылар болгаш алымында барып уксалыдылга ажылдыг фермазы болу берип чыдап чөк. Бо чылдың январьда сүт саалдамы артык чылым ол-за үезинде турганында 2 каттап хей болуп турар.

— Саанчылар, кадарчылар, бижээ ажаакчылары-биле үдүг ажылды чорудуп турар. Чижээлээрге, саанчыларга бижээлганы бөдүк инектерден чыла нини саалда талазы-биле (оң иштине айла, кварталда) план-онаалдын саанчыларга январьда-за чедирген. Эң дээр көрүзүлгүг саанчыга, кадарчыга, бижээ ажаакчыны шийлчир ымычеди тымыр, а эң дээр малчыга алдар кылдыр күш-ажылчы алдарын түтүн көдүрүр. Планиг оннаалдын ажыр күсөткелди дээр немелде төлөпкөрү санын турар. Оон ангыда, бөдүмүлганы бижээлганы инектеринде 100 хуу төл алганы дээр саанчылар немелде төлөпкөрү база алып. Моон түңгөлдө саанчыларын бөдүнү амылгына сонуургалың бедитер болгаш колхозтуң нини орталыг өдөр.

Эрткен чылым колхоз сүтүгү бөдүрүр болгаш күрүнөгө садарының планын хуусаа бөдүнлө күсөткен, малды баш санын естүргөн.

Бо багытта болза зоотехниктиг үчөттү шийн организастанын, түрүп турар байдалдары көрүп турган, тодаргай планнашкыны чорутканы болгаш материалдыг сорулгалды бедиткенин херечинеп турар.

Шын үчөттө үндөлдөш, бо ап чорудуп турар дөптөргө улам ханылап, оон-биле кады малды ажалда, чөмөгүлгезин өккөдөр, кижилериниң ажылдаарына таарымчалыг байдалдарын тургузуу, бо юбилейиң чылда бедик көрүзүлгелерни чедип алып дээр, ферманың коллективин, колхозтуң мал ажылынын тускай эртемчилери ажылдап турар.

В. ДИНАЕВСКИЙ,
Кав-Хем районда
«Октябр 14 чылы» колхозунуң
мал зоотехниги.

Шемижилерде

Шемиңиң дөлгөм олар-белчириг шаттарында кыштагыларын кодан-кодан хойларын ыраткан-на көрүп болур. Ол дээрже, Чөөн-Хемчик районунуң «Большевик» колхозунуң хойжуларының коданнары-дыр.

№ 2 хойжу бригаданың хойжуу ондар-оолдун 90 хою төрзөн. Хойжу бригадаларының малыны кышкы байдалы эки, күш-деңгемдези баксыраваан.

Артельдин шээр малы 20 коданда кыштап, нажаа-хоразы четчид, чылыг, мал чөмүңнү курлавыры Бүгү Төрүр хой 14 коданда үстүгөн. Малдын олар-белчинин, амыдала-темээлдэзин эки таарыштыргаш, чаш төлдү менди камгалап алып дээр кадарчылар белеткел амылын хынамчалыг чорудуп турар. Чаш хураганнар тургузар нажаалары чылыглан кылган.

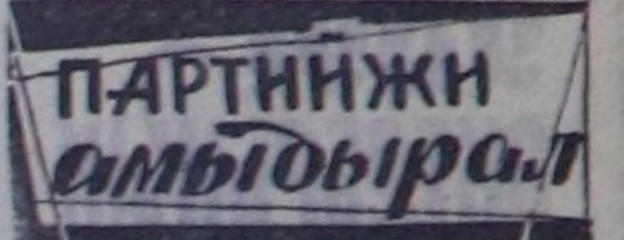
Чамдын кадарчыларының хою ам оолдан эгелзэн. № 1 хойжу бригаданың Хыдыг-Узунта, Чөмөгү-Хаданың М. Чимит-оолуң, М. Балчырын, Д. Достан-оолдуң коданнарында 140 ажыг хой оолдан, хураганнары эки доруктуп турар. Ол ышкаш

Кызылдың № 2 АТА-зының чолаачызы Н. Н. Осипенко бо чылдың бүдүрүлгө планын хуусаа бөдүнлө кадыр 7-де күсөдөр деп бедиткен хүлээлгени алган. Дуржулганы чолаачы алган хүлээлгезин чедишкенин күсөдөрүп турар. Ол ам бирги кварталдың планын күсөдөрүңгө кырында келген.

ЧУРУКТА: Н. Осипенко.
С. ФЕОКТИСТОВТУҢ
фотогу.

БИСТИҢ ШКОЛАВЫС

Индиг школа биске ийи чыл мурунда, СЭКП райкомунун бюрону шунтирив баугаар амылдан аргав. Оон динишчилери — партия организациаларының секретарлары, орадакчылары, бире кижигинери, бригада болгаш цех организациаларының секретарлары, партия бөлүктөрүнүн организациалары.

Чыл хуусаалыг индиг школанын соругулазы — партия амылдарынын хей болгаш бугу талаагы чорудуулазын өрөнери, агаз үндөйлөш колхозтарын, совхозтарын партия организациаларынын ажылынын дуржулаганын чугаалашкан, кичээлдер эртен соңда, чамдык партия организациаларына барып, ажил-херекти организациаларына дураламыр болур.

Кичээлдер район төвүнге-даа, ажил-агайларынын, бугуруулагеринин боттарына-даа эртин турар. Ол дээр-ге школанын ажылын үздөткөнүнүн чок организациаларына ажылыг. Оон ийди, динишчилерин шунтуу чамгыс черге чыгып ап шыдавай бээр чүве болганда, кичээлди бөлүк-бөлүктөп чорудуулазын тадырчылыг байдалды тургузуп турар бис.

Бирги кичээл район төвүнге болган. Агаз колдуунда-ла партия организациаларында ажил-херекти бай-

далынын талаагы-биле тодаргай чургалдымышкын болуп эркен. Ынчангаш бо кичээл биске хей чүдүдү ажылдан берген: кайм партия организациаларының, партия бөлүктөрүнүн райкомунун оңа кичээлге салыры билдинген, өскелерге үздөткөн-дуржулаганын дамыдып берил болур, со-дуну ажил-херектерин кылып турар организациаларынын секретарларынын чугаалыш динишкан. Партия амылдарынын чыл хуусаалыг

тиг болгаш солун кылдыр чорудуулазын райком шунтиргезен. Партия организациаларының секретарларынын чыгып алгаш, район төвүнге эрттерден кичээлди ап көрө-лө. Ол ийи хун үрдүгүлөт. СЭКП-нин XXIII съездин партия организациаларынын дайынчы мер-жезинин бедилер дугайы, администрациянын ажилын контролдарынын байдалы, партия амылдарынын денишчи норма-чектерини шы-

тия организациаларынын секретарлары болгаш партия бөлүктөрүнүн организациаларынын кичээлди, Мага-болган кичээлдин бир онатгай чүдү-дү болса совхозту коммунистерини хуу харысалгазынын дугайын то-даргай чугаалашканы болур. Совхоз-туң фермаларында партия аге ор-ганизациаларынын секретарларына, бире кижигинерине колдуунда-ла чаа штер кирген чүве болганда, оларга мындыг өредилген органи-зациалары чугула турган. Бо кичээлди моон сонгаар-даа үрдүгүлөткөн ак-тивчилер күзөңнөр.

Школанын кичээлери чогуур үе-инде эки шынарлыг эртерин айтыр-ышсаан, лекция номчуп, тайылбыр кылган, болуучу хуу харысалгазын бедилин, партиянын дугайын эки күзөңдөп турар штерини мада ай-тыры чугула. Олар — эштер Тунчок, Шутон, Арачка болгаш өскелер-даа.

Партия активинин школазында ажилын моон сонгаар-даа сайыра-гыжайлар сорулгагы бис. Агаз хей ийи кирешкен, аны-бүрү солун айтырлары чугаалашкан тулум, оод дөштөн, өредилген узак кал-барар.

Г. БАРАНОВА,
СЭКП Таңды райкомунун секретары.

Өөредилге, мергежил, ажыл

Школазы партиянын иштиги ажилы сайырагыжайларында дика амылгы, индиг болганда, оон кичээлдерин үздөткөнүнүн эртерин турарын партия амылдарынын кү-зөп чугаалап турганнар.

Партиянын XXIII съездин партия амылдарынын айтырларынын ханы болгаш тодаргай шунтирлерин, дуржулаулар-биле байлакшылары, илаңгыя партияны дуржулауларга бугу талаагы дугаагы көргүзөрин айткан. Ынчангаш эртен өчтө-сөңгүдөлдү партия хуралдарынын соңода бо школанын ажилын муру-нукузундан бир яном, улам-на дөш-

тун сагымы, социалист чарыштын, оод дөди хеври — комму-нисттиг куш-алыл дөш ишчөөш-кыннин жүрү-дуузын болгаш өскө-даа темалага илеткелерин секретары-лар динишкан. Илеткелер допу, тодаргай, ажил-агайларынын, партия организациаларынын амылдарынын административтик чыгыш байлак болган. Кичээл соңода дуржула сол-дуну күнүчө кирген. Бо үстүндө те-малага колбаштыр ажил-херекте четтестерин илеткен болгаш оңу чок болдурумы дөш партияны ак-тивти сорулгага айткан.

Даразындагы бир кичээл «Элетес» совхозка болган. Агаз бригада пар-

тия организациаларынын секретарлары болгаш партия бөлүктөрүнүн организациаларынын кичээлди, Мага-болган кичээлдин бир онатгай чүдү-дү болса совхозту коммунистерини хуу харысалгазынын дугайын то-даргай чугаалашканы болур. Совхоз-туң фермаларында партия аге ор-ганизациаларынын секретарларына, бире кижигинерине колдуунда-ла чаа штер кирген чүве болганда, оларга мындыг өредилген органи-зациалары чугула турган. Бо кичээлди моон сонгаар-даа үрдүгүлөткөн ак-тивчилер күзөңнөр.

Салбырнын партия организациа-зынын эртен өчтө-сөңгүдөлдүгү ху-ралына санал берген чамдык ком-мунистер бот-тыныгы уран чугуу ажилын партия организациагы чет-лес үдүртүп турар, агаз коммуни-стерни киржилгези кошмак дугайы-нда чидиг шүгүмчүлөрдөр болган. Партия организациагы оон чогуур тун-медди кылгаш, ам бот-тыныгы уран чугула үдүртүлганын өздөн өң-жиктен. Чоюкта чаа бистин өскелер, кыстарымыс Ишан салбырына кол-дөт көргүсөш келген. Иччала-даа Бора-Тайга, Киров салбырларга, Кызыл-Тайга суурга болур жураулу көшөттөр болбай барганы кону-далыгы. Эгелөөн херекти өңжикте чидирбес индиг чорукту моон сон-гаар болдурубас узурлуг бис.

Коммунист хуу харысалгазын, оон авангардты ролон бедилери — партиянын иштиги ажилында ай-чугула чүдүлгөн бирөөн. Индиг турбузе, партия организациагы бо ажилды коммунист бугурууну чедир тодаргай шунтирлерейи, организациалар шыдавай турар. Бо дугайын салбырнын бугу коммунистеринин сөөлү болган хуралына чугаала-

кан. Борто чамдык чижектерин ап көрө-лө.

Коммунист эш Бүлдеш ажил-чанын чыгып чок чорукту көргүзүп турар. Эртен чылын ол 12 партия хуралынын чүдө чыгышыга олур-ушкан. Эштер Чамбан, Килчел, Тас-оол, Дүңтү хуралдарга барыш-кан өйталоп, ол-бо «чылдаганнар» деп турган. Коммунист эш Дивестон партия даярдыгын беш айларда төлөөн турар, партия ор-ганизациагы кылды-маа кемчел ар-баан. Чамдык малчын коммунистер радиоприёмник сатып аларынче за-лашсап, оон харазы-биле радио динишканы турар.

Школанын хейге бригадалында партия бөлүт (организациагы эш бөт-кө-оол) четлес амылдан турар деп коммунистер шүгүмчүлөрдөр. Коммунистерин авангардты ролон бедилери дөш ажил чоруктайн турары-биле мында коммунистерде пар-тия даярдыгы чок, хуралдар өрөң-гей эртин турар.

Бистин партия организациагынын ажилында четтестер ам-даа хей. Ону эдил-чазар дөш шунтирлениг хемчелер алдынар жураулу. Магаз улук күш — коммунист бугурууну бугу ажил-херекке илеткелги кир-жилгези, оон авангардты ролу.

М. СУДУНАЙ,
«Сүт-Хал» совхоз.

УЛАМ ЭКИЖЭЭН

Алдан-Маалыр салбырнын партия аге организациагында 47 коммунист бар, олардан 29 кижил мал болгаш төбү амылдарында амылдан турар. Коммунистерини саны чыл бүтү өзү ооранын, оларын мурнакчын ролонун беди турарын ап көрөгө, бо органи-зация хей, солун айтырларынын моон сонгаар шунтирлер болур ар-галыг. Ол дугайын коммунистер пар-тия хуралдарына база чугаалап турганнар.

Коммунистерини мурнакчын ролон бедилери дөш партия комитети өздөн хемчегерин ап турар. Чунула-даа мурунда, оларын совхоз бугуруула-гынын эң чыгуула үздөткөнүнүн бы-жылгаш, кылгаш ажилынын дугаа-гы коммунистер партия организациа-гынын, хамарынын турарын пар-тия бөлүктөрине динишканы турарын чурумчуткан.

Сары-Булуз сүт-бараан фермазы-нын эки ажил коммунистерини үдүрткүч ролонун кол хамаржыр. Ферма кыштагалышыга эки белек-кеңеш, ам оң динишчилерин эр-терин турар, Сары-Булузчулар кы-зыл булга чыгып келген, лекция, бөсөдө дымпан, солун көчүрүн, келгешти школада өрөнери турарын көрөгө, организациагы болгаш солун. Коммунист үчтөңи О. Руза ол ху-лөдөгүн эки күзөңтөшкан, ишек кадарын, мал тарымына киржиш турар. Ол — район Советинин болгаш

көдө Советтин депуатады. Болуучу чүдүдү ажилы, хей-инишчилер-биле эш Руза салбырнын хундукте-диг кижилерини бирөөн болу бер-ген.

Коммунист эш бөткө-оол партия-ны даала бүтүрүн өй-шаанда те-летип күзөңдөп, болуучу ажилына-га беди көргүзүлгөн чедип ап, оон-биле авангардты ролон көргү-көн. Эртен чылын ол кадарын тур-ган ишек бүтүрүнүгү бызазын мен-ди камгалап алган, бо чылын кадар-чанын ажил-ижи мурундагымы иш-кал чедикшигин чоруп турар.

Салбырнын партия аге органи-зациагынын чанында көрөб ажил динишчилер, партиянын эш политех-школазы тургустушкан. Мында өрө-нин турарларын хей кезин комму-нистер. Олар өредилгеге мурнакчын ролон көргүзүп турар деп партия организациагы тунел кылган. Агы-затарларын болгаш лекторларын ажилына хамарынын күзөңтөшкөн: кымнын кала, чүгү дугайында бе-сөдө, азы илетке кылганын, агаз чеке кижил кирешкенин, оон кандыг шынарлыг эртерини, динишчилер-кандыг айтырларынын салгынын үе-лөшөп түнөп турар. Сөөлү бир түнөлдө башкалар О. Серен, М. Ор-дан-оол кызыл амылдан турар деп макташканнар. Илаңгыя Алдан-Маа-лдыр сөс чыл школанын башкылары партия организациагынын ажил-хе-

рөөңге илеткелги киржиш, боттары-нын хуу үлөгерин көргүзүп турарын бедилерин чугула. 4—9 класстарга өрөнөп турар аныктар ортузунга ажил чорудууна башкы комму-нистерни киржилгези улук.

Салбырнын партия организациа-зынын эртен өчтө-сөңгүдөлдүгү ху-ралына санал берген чамдык ком-мунистер бот-тыныгы уран чугуу ажилын партия организациагы чет-лес үдүртүп турар, агаз коммуни-стерни киржилгези кошмак дугайы-нда чидиг шүгүмчүлөрдөр болган. Партия организациагы оон чогуур тун-медди кылгаш, ам бот-тыныгы уран чугула үдүртүлганын өздөн өң-жиктен. Чоюкта чаа бистин өскелер, кыстарымыс Ишан салбырына кол-дөт көргүсөш келген. Иччала-даа Бора-Тайга, Киров салбырларга, Кызыл-Тайга суурга болур жураулу көшөттөр болбай барганы кону-далыгы. Эгелөөн херекти өңжикте чидирбес индиг чорукту моон сон-гаар болдурубас узурлуг бис.

Коммунист хуу харысалгазын, оон авангардты ролон бедилери — партиянын иштиги ажилында ай-чугула чүдүлгөн бирөөн. Индиг турбузе, партия организациагы бо ажилды коммунист бугурууну чедир тодаргай шунтирлерейи, организациалар шыдавай турар. Бо дугайын салбырнын бугу коммунистеринин сөөлү болган хуралына чугаала-

Аңчы-даа, тудугжу-даа

Тогуз районун «Совет Тыва» көдө ажил-агы артедиле айна-рында, тудуг ажилында, мал ажаал өстүрөңгө беди мергендиле чедип алган. Күш-ажила мынак, ак сөңдөлдүгү, кылган ажилы үрө-түң-медди, эки шынарлыг болур му-рнакчылар өзөш эвес. Оларын ара-зында чоюк чедир-ле Тоңундү ыраакы бугуен, Хан-Сыра тайгаларына көчүп амылдарында, чугу-леп мал азыраар, илаң-жайда аң-чыларды өскө ажил кылды болгаш мал ажилында ам тудугу болгаш генер. Ажилды мастерлер болу бер-ген. Ажилды ар-а-мергендиле дүрөш шунтирлени алган. Ажилг мурнакчыларын бирөөнине эш На-газын хамарыштыр, оон түң-медди ажил-агын мактап болур.

Кол Нагазын болуучу колхозунун иштиги ажил-херөөңгө анык аңчы-ларын, тудугчуларын ажилына организациагы активчи кижилерини бирөөн. Ол колхозтун тудуг ажилы

лында хей чылдарда амылдан, ба-нынын болуун харазында эгел-лөөн, пария кылганында чедир эки шынарлыг чезап шыдаар.

Сөөн үлөгеринде анын айттыр-канды, тергип аныкты ажилынын бирөөн болуучу аңчылар болган. Нагазы 1965 чылдын юртык кыргалында Талым сүт-бараан фер-мазында тудуг ажилына турган, шолөздөш чүгүле 24 конуштун иш-тиде 800 ажил диниш турган, оон кештерини колхозка дуржаган. 1966 чылдын IV кварталында аны-назын чыгып, 25 күнтин, 82 диниш, 1 дирбачтыгын дуржаган. Оон бо чылын дуржаган өлүгүнч

нышты түңү 800 ажил рубль болган. Моон-биле эш Нагазы чүгө ай чег-лес үенч иштинде хей түнүтү «чымчак адлыны» тп, нурууног кинерен, районун аңчыларынын аразында социалист чарыкка тер-гип эки түнөлдү чедип алган.

Нагазы Ойна, Хараалды чогуу-да элек ай-өлүктү ар-а-сынарга чыл бурду арал чезер, ол илаңды оон чоруп көрбөз чери чок, аял-өлүктү чогуу кайла турарын баш буруштар эки билер. Аңчы ажил-ге бөгөттөргүш үш кол аргалар — анык турар чери эки билери, оон аныкларынын пария аргаларын шун-төткөн, боону часпас адары —

бо бугун эш Нагазы мергежилди-биле амылдан чорут. Мынчангаш оон аныканынын оон түнөлдүгү чорук бурдуңде-ле ортума-биле 17—25 чедир күнтин, 300—800 диниш болгаш өскө-даа үлөгү өлүктөрүн колхозка кирип келген. Эш Нагазынын ажилы кызылгаш чоруп мерген, колхоз баштар чери эвөө үдүртүп ажилдарга хуу удаа то-мулбай келген, ол даалганы база-ла эки күзөңдөп чорут. Эртен чайын Эш-Сутта сөгөңч аялганын ажилы башкарып турган, хей пентер ситенин, 200 тона слошту белектер, мурнакчын аялганын өдүрүшү турган.

Эш-өорүңгө өздөк, биче сеткел-тин, бичык сагыла-чурумун чоруту-биле эш Нагазы колхозчуларынын беди хундуктелин чаалап алган.

А. ДОРЖУ.

Тыва АССР-нин Дээди Советинин Президиумунда

Бүгү-ниинтин херээ

«Хулганнамы дөш харысалга-ны күзөлдөргү дугайында» АССР-ин Дээди Советинин Президиуму-нун 1966 чылдын июль 26-да Чар-лымы Тыва АССР-де калчаар күт-сеттинин турарынын дугайында, Барыш-Хемчик районун Эри-Барыш-Хемчик көдө Советинин күзөңдөп ажилынын дугайында, республика-нын ажилчы чоннар депуатады-нын чөр-чөр Советинин 1966 чылда статистик өчтөтөрүнүн дугайында айтырларынын Тыва АССР-ин Дээди Советинин Президиуму чугаалашкан.

Хун айтырларынын талаагы-биле республиканын Хей-иниш чорун чурум камгалагынын министери эш Чакырын, Бай-Тайга райүүсу-кунун даргазы эш Чоюктун, Чөөн-Хемчик райүүсукунун даргазы эш Далинкетин түс-түс илет-келерин Президиум динишкан. Чер-чеге кылганына хынадалардан болгаш илеткелдерин илерезин болса АССР-ин Дээди Советинин Чарлымын күзөңдөп талаагы-биле рес-публиканын чөр-чөр Советтери, ад-министративтик органдар болган бүтү хей-иниш чамдык амылдарын чоруткан. Нем-херек үздөткөнүнүн ишчегер-биле, хулганнаар чорук болгаш аргалаашы-биле база өскө-даа эрге-турмуш турар чоруктар-была демиселди күзөлдөргү дугайы-нда айтырларынын Советтериниң өскөңдөгү, күзөңдөгү болган ажилы чыгуу хуралдарында, чугаалашкан, чон ортузунга илет-келерин, лекциялары кылган тур-

Оон-биле мады Президиумунун өредилгезин болса хулганнаар, аргалаар, хей-иниш чорун чурум чурум турар чоруктар ам-даа хей болу турар. Чер-чөр Советтеринин күзөңдөгү, республиканын административтик болгаш сүд органдар хулганнаар чорун-биле демиселди кошмак чорудуп, коңдуунда-ла ад-министративтик хемчелер алдыр-

Оон-биле мады, Эри-Барыш көдө Советинин күзөңдөгү ажилында бар улук четтестерин Президиум база айткан. Совет болгаш оон күзөңдөгү колхоз бугуруула-гыны ам-даа хамалып киребиш турар. Эртен чылын мадыч хоразар чо-руу болдурун, оон уламдык ишек мадыч мадыч өстүрөңгөнүн күрө-төш илаңгыя күзөңдөгү. Мал ажилында хей күш кирер ажилдарын мезгилдештирер чоруп кичээл-тей салдырмай турар. Школада өр-өңдөгү-өңдөлдүгү ажилынын динишчилер ам-даа күзү, школа илаң-гыя оң уруг школада хаара түтүгү-мал. Оон-даа өскө четтестерине күзөңдөгү күзөңдөгү улашкан Президиум тускай дөштөлдү ху-лөш алган.

1966 чылда республиканын чөр-чөр Советтеринин статистик өч-төттөрүн Президиум көрүп чуга-лашкан, Советтеринин организациа-мсалдыг ажилы дика хей Советтер өңжиктевин демделген. Оларга Каз-Хем, Бай-Тайга, Таңды болгаш Улук-Хем райондарын хей-хей Со-веттери хамаржыр.

Илаңгыя-даа Тоңу, Тес-Хем, Өвүр, Эриш район Советтеринин күзөңдөгү чорун Тоора-Хем, Самгаалай, Саг-лы, Мөрөн көдө Советтер сессияларын Конституциянын доктаамал үе-инде чорутпанын, хамдыкшынын болдурун. Барыш-Хемчик, Тес-Хем райүүсукунар, оларын дика хей көдө, суур Советтеринин депуата-ды боттарынын соңгучуларына өчтөттөрүн кылгаш, Барыш-Хемчик, Тес-Хем, Эриш райондарын Советтеринин доктаамал ком-миссиялары дика багай амылдан турар, оларын ажилында совет, ажил-агы активтерин багай кил-дириштер—деп, Президиум олар-дан айткан болгаш Советтеринин организациа-мсалдыг ажилын улам ийди экижирер чөр-чөр Советте-ринин күзөңдөгү дөштөлдү, дел-герентей доктаамал күлөө алган.

Эки дуржулаганы өөрөңгө, калбартыр

Барыш-Хемчик районун Эри-Барыш көдө Советинин күзөңдөгү ажилынын дугайында өчтөттү оон даргазы эш С. И. Иргит кыл-ган. Президиум ол илеткелди үч кө-дө Советтин ажилынын эки үлөгө, рия республиканын бугу Советте-ринге калбартыр сорулга-биле дини-ш чугаалашкан. Ынчангаш Президиум хуралы Эри-Барыш көдө Советинин ажилында өскелерге үздөргү болгу деп азоз эки чүдүлөр бар деп демделген.

Көдө Совет болгаш оон күзөңдөгү СЭКП-ин XXIII съездининин болгаш партия база чазыгын иштеш-тирер амылдарга боттадырар дөш боттарынын организациагы болгаш культуру-кажымдылганын ажаал-чорудуулазын илаңгыя сөөлү чыл-дарда көсүрү-биле икитенин. Со-веттин массалар-биле харысазын күзөңдөгү.

оларын харысалгазын, ролон бедилди, авторитетин чөдүртүп турар. Бо бугуну «Большевик» колхозтун чедикшишери, чоңуу амылдарынын хажыч чок бедикшишын, колхоз суурунун чаагылы турар, Советтин амылдарында өскө-даа хей-хей чаа чүдүлөр тодаргай көргүзүп турар. Советтин депуата-дынын, бугу хей-инишчилерин илаңгыя, улук организациагы ажилы-биле, колхозту чоңуу сорук чүдүлөтүп күш-ажила-биле суурга эртен чылын 4 улук чуртталга ба-жынын, харылазы салбырын тудуп, ажилгалга кирген, школазын улук тудуп алыткан, 400 уругтар турар кыл-сакты немей ажиткан. Анык-тар эки стадавуу тудуп, дерин алган. Эртен чылдын чыкып, күсүк үеиндеде суурга 4300 ишти, оон иштинде 600 ажил чарын болгаш мал-чымчакты маңгылар тарып азыртып, сууруна төп үдүңдүзүн демселөөн. Мал кыштагынын эр-тен чылдын октябрь 1-ге чедир бү-түрү дооскан, малчылар илаң-гай чугулашкан, бугу кылган чыгып, чы-рык байжымыр болгаш өңжикте-рин өтөргө кирген. Ам мал кыш-талдынышынын организациагы бол-ган чидиргэ чоюк эртин турар, Бригадалар, фермаларда малчы-лар чаагыжымды туттулган байжы-нар-биле хамдыгынын, оларда кы-зыл булдунар, чунар байжынар амылдан турар, малчыларга кула-тура-мсалдыг ажилды организациа-га, соңундарын доктаамал чедир-тир турар. Эри-Барыш күзөңдөгү бот-тарынын артистерин чедикши-шилер бугу республиканын бедил-диги.

Республиканын бугу бугуруулагеринин болгаш чуртталга тудууларынын элентри дериглерин бистин участвугустуң ажилчыларынын кылып турарлар. «Сибириниң электромонтаж» трезиниң участвугу дериге ажилдарын Ишыл, Хөвү-Ансы болгаш Ан-Довурин бө үш кезек черде боттадырып турар. Ажилды айып-биле тарымын, бир черге доктаамал эвес амылдар байдалды болса-да бистин участвугустуң бригадалары бугуруула планларын доктаамал амыр күзөңдөп турар.

Амылдарынын, илаңгыя электромонтёрларын күш-ажылын чын организациага, оларын ажил чок, анык турар чоруп болдурубас дөш бугу хемчегерин ап турар бис. Тудугчу технологияны тудуулардан кол хамарылыгы болганда бистин ажилымыс черле онатгай байдалдыг. Кайы бир тудуг объекттин олар саадыз бозогө бистерге дүвөрүнчиг байдал таваржыр. Ынчангаш чамдын таварылгаларда бистин ажилчыларымыс үш участвугу аразынга үргүлчү аргыжар ажурга таваржыр.

Участон 1966 чылдын бугуруула планын 102,5 хуу күзөңдөгү ийикке, азы 410 муң рубльдин монтаж амылдарын бугуруен. Амылдан турар бир кижиге оңаштыр чыл дургу-дуула 8000 рубльдин продукциянын бугуруени планнаттыган турган. Ол база амыр күзөңдөгү өскө-даа планын көргүзүлгөнүн амыр күзөңдөгүнүн демделгээр херек.

Оон-биле чергелештир монтаж амылдарынын шынары чыл келген тудуу экижир турар. 1966 чылда кируне комиссия-зынга дуржаган электромонтаж амылдарынын шынарын эки деп демделгезин коллектив кижигинеринин кызылмай ажилы херечилеп турар.

Боттарынга алган социалист күзөңдөгү амыр күзөңдөгү турар бригадалар бисте эвөш эвес. Үш участвугун ажилчыларынын аразында калбарган социалист чарыктын бирги черин Ан-Довуринга кинерен-электриг эш Орешкока уурткан бригада бильмыс тудуп турар. Республиканын эң улук бугуруулагеринин чыгылары күзөңдөгү турар бо участвугун амылдарынын чыл бугу орулгагы амылдан келген. Ийи бугуруунун мергешинин бедилер дөш түсөй өредилге организациагы, бо талаагы-биле электромонтёрларын бригади-ри, 1961 чылдан бээр амылдан Борис Семеничев Ревныч улук амылды кылып турар. Илаңгыя, монте дөш оон-да өскө электротехниканын элөөн хей нарын мергешиндеринин мастери хоочун ажилчын болуучу мергешиндеги амылдарын доктаамал өредил келген. Бугуруула талаагы-биле эки көргү-дүлгөр дөш эш Ревныч 1965 чылда РСФСР-ин Дээди Советинин Президиумунун Хундукте бичиги-биле, э эртен чылыг Туудугчулар хүнүн таварыштыр «Нүш-ажылчы шыларга дөш» медаль-биле шаңктанган.

Амыг уде эш Ревнычтын бригаданын кижигинерин ийи-үш мергешиндег. Бо чорук комплексинин бригаданын беди бугуруучулук амылдарынын көчүк таарымылыг. Ынчангаш бригаданын ай планын 150 хуудан күзөңдөгү турарын таварылга эвес. Бо ыкшак чижектерин өскө-даа бригадалардан көргүзүп болур. Кызылдын электротехниканын чарык-тарына амылдан турган эш Стажининин бригадасы өңашкан ажилын хуусаа бетинде күзөңдөгү.

Бир эвес «Нызыл тудуг» болгаш «Тыва даг-дугу» тудуг эр-гелелери планда кирдүнгөн тудууларын чогуур хуусаазында

биске дуржаган болса, бистин көргүзүлгөнүс моон-даа беди турар ужурулу.

Юбилейин чылда коллективтин мурунда улук сорулга салдырган, Хөвү-Ансынын болгаш Ан-Довуринин тудуула-рында электромонтаж амылдарын чугаалашканын, Кызылдын элентри шугунун чарыктын кирдүнгөн. Бо бугуну айткан хуусаазында эки шынарлыг күзөңдөгү электротехникти улук күзөңдөгүнүн негеп турар.

Тудуг болгаш амылган организациалары-биле бистин ара-выста чамдык амылгаш шаптыгын чүдүлгөнүн дугайын чугаала-лар херек. Тудууларын талаагынын бисти саадыз бээр, амылдын фронтунун баш удуу белекчесе чорук электромон-таж амылдарын саадыз турар. Оон аңгыда белин илаңгыя механизмдерин амылдарын кижилерин баш удуу белекчесе чорук бар. Чижээ, Кызылдын 187 болгаш 24 кварталдарында саргал котёлдарын тургускан, шөңөлдө амылдарын дооскан. Агаз херектиг дуржуулганын кижилер чок болуп турар. Чамдык таварылгалар оон-даа чөгөңчиг. Электротехника-биле таныш эвес кижил

КӨРҮЛДЕ-ДАА АЖЫТТЫНДЫ, ХӨГЖҮМ, ТАНДЫ, БЫРЫ ЧАҢГЫЛАНДЫ

ИНТЕРНАЦИОНАЛЧЫ НАЙЫРАЛ

Шалыктер чыгым келген. Шпиритин маргалааны эгелеринге чедир кайра-минуталар аркан турган. Республикада 11 райондуну база найымада Кызылдын чымын хогорай Ак-Довурлакты уузу уран таланыпталары, шуруту 600 ан шалыктерин бо керуудеге киркип, боттарымын коллективтин аш-алдары, делишкери, эң дээр чедир дээр маргымар. Кижэ бирүзүтүн-не сеткил-салгыжы хөгзөшкн-биле долдунган, коллектив, оң ууртукчу бирүзү-ле биетер ажыр ойноп, тергилден үнген болурусса дораннин бодалыгы, куаашынине адыскал. Ур үе иштинде эки белеткененер эң дээр чедир азырынга быжык бузурелдигер.

Оң соонда уран ирм, хөгжүм, танын улаштыр-улаштыр куттуулду-ла турган. Кызылчыларын каттыскал концерттин республика көрдөжин амыдым. «Чуректеривс-биле дайгырагал түр бис» деп чогаал-хөгжүмүт композиция-биле кызылчылар боттарымын көргүзүүн мичаар эгелээм.

«Чуректеривс-биле дайгырагал түр бис» деп чогаал-хөгжүмүт композиция-биле кызылчылар боттарымын көргүзүүн мичаар эгелээм.

«Чуректеривс-биле дайгырагал түр бис» деп чогаал-хөгжүмүт композиция-биле кызылчылар боттарымын көргүзүүн мичаар эгелээм.

Олар боттарымын иштин амыда 30 амын минута иштинде спенга ур-гүзүлүр бо чутула, харымсалгалы теманын болуу-биле акжиди тын-дайып барган. Күссөдө кончук, чурек каасталгалы көргүзүүдө чуректер бис.

Кызылдын башкы институтунун студентини Зинаида Монгуш Байра-Улагой тынгалымын.

«Чуректеривс-биле дайгырагал түр бис» деп чогаал-хөгжүмүт композиция-биле кызылчылар боттарымын көргүзүүн мичаар эгелээм.

Бот-тымынгар уран чүлдүн республика көрдүлөрү биске кай-даа катан болулаан. Бо көрдүдө дээр-ге, моон мурундааларындан онза-гай мыгалады. Чүге дие, ону Совет эрге-тагырамын 50 чыл оюнга тураскааткан. Бастын Төрөн чүрү-вусту бекен чылдын иштинде эр-тин келген оруктары, оон арин-шарымын кайчар өскерип кел-генин уаузу бот-тымынгар уран чүлдү дамчыштыр ченга көргү-зүп, коммунисттик партия, В. И. Ленин, совет кижин, интернационал-чы найырал, тайык, асе-кежик, күш-ажыл дугайында мрлар, муз-калар, уран помчулгалар чагым-зын турар.

Көрдүдөн киржиктеринге байыр чедирин, эки чедиктеринге болурун куаашкыны чедир-тинген, көрдүдөн эгелээр-даа чарлаттыган.

Көжөгө ажыттыган. Тынык хөгжүм-шин театрымын деген за-дын шыгырт долган чүс-чүе кижилер мржым-на барган. Спенга В. И. Ленинни дүрү-венери, Кремль көсүп келген. Револьвүт, дайыкчы мрлар чагыланы берген. Найыс-

Мону билир силер бе?

СОЛУН ЧҮҮЛДЕР
ФАКТЫЛАР

Кара далай кымында сурагы курорт Новий Афон чогуу-ла турар Аляксийн шпивоанге бдүн харык муң чыл мурун-да илер сүт шыгалар пистерини түзүп турган. Далай деңизинде 345 метр белик чеге чалым халым букаш, ону кылган.

АЖЫКТЫГ СҮМЕЛЕР

Уске чед хаарарда, шой пашты баштай изидип алгаш, оон соонда үстү салып алыр. Бичан үс эвээш чарыдаттынар. Үс чаштавын дээр саваанын дүвүнге дус чажып алза эки.

Рис азы кырылг-карадан кадык хайндырларда, чымчадыр хайны берген соонда, кадыкты саваны хайны турар сугаур өске сакпынга салгаш хайндырларга, кадык хуоксувас, эки быжар.

Бляштан кылган херекселдерде кадаг хирээнд болгаш чазанырда хереглээр хырбаны холуп тургаш, дескилеп долдуруп ап болур.

Бир эвес бажынарнарын шалазын паркет азы линолеум-биле шыл каан болза, сандаларнын буттарында чымчак пес чыпшыр хырбалап алырга, шала үрелбес.

Чечек олурткан савалар үр үеде шыктык турзун дээрн унуштерин кыдын дескиндин урар эвес төгерик картон саанынарны салып каарга, чечек савазында шык белең үнмес. Ылангыя үр үеде бажынга турбас таварыгада, ону ажыглап болур.

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

Дөрт саваны база тып алганы соолун. Мында агаарын температурамы чавыс болганындан, олар амыга чедир бичи-лаа үрелбес болган.

ДЕЛЕГЕЙДЕ ЭҢ-НЕ ДЕЛГЕРЕНГЕЙ

Делегейде эң-не делегерей фамилия «кузнец» деп сөстөн укалган. СССР-де Кузнецов деп фамилия Иван болган Смирнов деп фамилияларнын соонда — үшкү чедир турар.

АНУЛАНЫН ИШТИНДЕН ТЫВЫЛГАН

Акула кезеде аш болган орунуга таварышкан-на чүвени сымлырлар. Бодунун огуун, он туржук бодунун ишти чарам бергенде изил-

СТАДИОННУ ЧҮГӨ ҮРЭЭНИЛ?

СЭКП Төп Комитетинин болгаш СССР-ий Министрлер Чөвүдөтинин күш-куштура ажылын сайырадыр дугайында докталын дегинилеан, ону амыдыралга ботандырыр доон, Улуу-Хем районун «Найырал» совхозунун бүгү амыктары мыда спортчулар, спортка хандыкшылдыт бүгү-ле кижилер болдунар-ла ша-биле хемчеглерин ап турбуве, мы-да комсомол комитети, профсоюз комитети дээр шыкын шой-инти организацалары амыа деткиме көргүсөй турары мыа хомудан-тыт. «Найырал» совхозун спортчу-лары район, республика маргала-ларынга багай эвес түнелдерин көргүзүп, кезде спортчулар ортуан-да берги, ийги чедерин ап тур-ганы бандылар, «Урожай» эки-тура спорт нияталынын маргала-ларынга доктамам киринип турар аны-ктар ховар эвес. Чисов: Сибирь болган Ыраккы Чөөн-чүк зонамын кышкы эвек маргалааарымын киржикчи Михаил Дугар-Сюрюк —бирги разрядчы, Мады Анчакай —эки атлетика талым-биле бирги разрядчы, республика маргалааары-нын тыва дүрөш талым-биле кир-жикчи, хоочун мөгө Ховалды Амак-оол, хол бөмбүчү талым-биле бирги разрядчы Дукар Базыр-оол дээр кайдыг талантымын аны-ктар чок доор.

ОТТУЛАР ЧҮҮЛ ЧОГУНДАН

Бышкы ажылга — чайыңа, а чайгызынга — кышын белеткенер бол-гаш. Бо кыш мурунку кайы-лаа чыл-дарымын кышындал сок болган. Манаа холбаштыр оттулар чүүлдүн онда негелдени тайлыыр чокка бандыгыр.

КНИНО

Редатор К. К. КУДАЖИ.

7000 МЕТР БЕДИКТЕН ПАРАШЮТ ЧОККА

Ада-чүртүн Улуг дайымын чымын чымын бистин ужудукчуларыны быштер-биле кезегер бедик: ке агаар тузукчулукунда үеинде саомолдун үр аттарымын. Ужу-дукчуларын бирөөн чеге парашю-ттун халык бөгөр, гитлеризмдер амырар, ону пүлөм-биле боолуу берген. Ыччаларок бистин ужу-дукчуларыны бирөөн чеге парашю-ттун халык бөгөр, гитлеризмдер амырар, ону пүлөм-биле боолуу берген.

ДЕЛЕГЕЙДЕ ЭҢ-НЕ ДЕЛГЕРЕНГЕЙ

Делегейде эң-не делегерей фамилия «кузнец» деп сөстөн укалган. СССР-де Кузнецов деп фамилия Иван болган Смирнов деп фамилияларнын соонда — үшкү чедир турар.

АНУЛАНЫН ИШТИНДЕН ТЫВЫЛГАН

Акула кезеде аш болган орунуга таварышкан-на чүвени сымлырлар. Бодунун огуун, он туржук бодунун ишти чарам бергенде изил-

ОТТУЛАР ЧҮҮЛ ЧОГУНДАН

Бышкы ажылга — чайыңа, а чайгызынга — кышын белеткенер бол-гаш. Бо кыш мурунку кайы-лаа чыл-дарымын кышындал сок болган. Манаа холбаштыр оттулар чүүлдүн онда негелдени тайлыыр чокка бандыгыр.

КНИНО

Редатор К. К. КУДАЖИ.

7000 МЕТР БЕДИКТЕН ПАРАШЮТ ЧОККА

(Ужар чүл төөгүзүңге болган онзагай таварыганың изи-биле)

Ада-чүртүн Улуг дайымын чымын чымын бистин ужудукчуларыны быштер-биле кезегер бедик: ке агаар тузукчулукунда үеинде саомолдун үр аттарымын. Ужу-дукчуларын бирөөн чеге парашю-ттун халык бөгөр, гитлеризмдер амырар, ону пүлөм-биле боолуу берген. Ыччаларок бистин ужу-дукчуларыны бирөөн чеге парашю-ттун халык бөгөр, гитлеризмдер амырар, ону пүлөм-биле боолуу берген.

Бровко командылап турган. Ол үеде меңо бир чагаын фронтун эштер көргүзүп. Өөрениктерин теңрадын саазымын караандан биске тодара-гай кылдыр мичаар бичи каарын чоңудуу: «Ини байырым де-дирбаша, дайыкчы ажылга уду-чедикшилерин күздүн. Кадым-нын байдалы-даа хиредит ийин. Ийин-бар талым болгаш кон-бедирин кемдөө деп эчидер ту-галаан турар-дыр. Оң хире бедиктен бадарга, мыды болбас аргажок. Элең үр эмээр шыкшан. Эске гос-питаль чегинче шалыктыр хире-дир. Чаа, солуя чүдүдөрүн дыңалдык көр. Сөз Иван».

Тайланды Чисов чедир муң метр хире бедикке чораш саомолдун чеге шурал баткан. Гитлеризмдер ону көрүп каап, агаарга чораш Чисовту боолуу берген. Эрес-дидим совет ужудукчу фалистерин огу-га таварышпас дээр, парашюдун хаспай, октаан даш деп чеге карынадыр бандыкын. Чедир муң метр бедиктен халаан деп чугалаан уштурув дээр оон бүгү-ле орада-жыкшылары бүтпөс. Парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

«Октабрынын социалистик Улуг революциянын өндүр-чагай чаал алдышымын. Совет Төрөн туртуп хосталганы болган хамаар-шыпса чорун камгалап алыр. Ха-лым фашизмге кулдадырдыг Эра-влянын улауштарына чыратыкты хосталганы бээр дээр гитлеризм аг-шеризмге удур кадык-дошкун ту-тукчулар чорун турган.

Парашю-т чоңо 7.000 метр бедик-тен чеге шурары дээр — улар чүдүдүн төөгүзүгө турп карбон боуушкун-дур! Оң таварышкыны мичаар болганын дошудула бижире-ге мыдыт: бистин «ИЛ-4» деп бом-балачык болуу самолёттарымыс дай-ыгы согушуну таварыштырган, ээ чамы олурган. Фронтуну шу-гумудан мрак эвес деңиздерин карында оларже гитлеризм хыдыкчы саомолдун хевертен халаан. Агаар тузукчулар угаалын. Бир «Мессершмитт» бистин лейтенантымыс Николай Жуганга, бистин аштыг-деригерлерине тавары берген, бир суурга чедир бөгөр. Чисов бала мыда чедир келген болган.

Лейтенант Жуган эки штурман улуг лейтенант Чисовту чеге шурал баткымын соон дары-улаваанда парашюттун ээни кы-дыкка чогуукалды дүктү алган. Николай Жуганга, бистин аштыг-деригерлерине тавары берген, бир суурга чедир бөгөр. Чисов бала мыда чедир келген болган.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Мугур көрбө беш чыл бурну-гаар, 1942 чылдын январыда бистин шериглерине шпиритин удур ша-лар талдашымын түнелинде гитлеризмдер Москва чогуудаан мрларды сымрышкан. Бары гвар-дийын аштык шериг көргүзүп дайындады. Башкыштерин тын-чыны чаа тавары каре берген. Оларнын лизин бурнагарлаашкыны бистин бомбалачы самолёттарымыс деткин чораш.

Чеге парашюттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Бо материалдын автору мен Барымын фронтуну шериг ужур чүдү күштеринин мичаарды харылаа офицеринин алың-дужалын жур-налысча хулааларын күсөдирин-биле холбаштырышкан, ужур чүдү болуушуну аэродромунга ужур чед берген мен. Ол полку амы ужур чүдүдү генерал-майор И. И.

Чеге парашюттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

Чедир муң метр бедик чедир парашю-ттун халы болган өске-даа чүктөп алган чүдүдөр борбакталган, чеге бедикшинын азык дүрө-дөдөлгөн. Арынга деген оон агаар-дын кымынчылы Чисовту тын-чыны бачмындып келген. Оң ты-рыкчылышымын улам кыткан, ораанка парашюдун ол адырды чааан соонда, чедир мрак эвеске чорашан. Иван меделелин ослуунан.

РЕДАКЦИЈАНЫН Адрези: Кызыл, Шейнини—Кравченко кудумчуу, бажы № 3. ТЕЛЕФОНА: Редаторун 24-63, редакторуна ораалышкыны 35-24 25-38 харымсалгалы секретариаты 23-35, тарбиялы шыдыр елденеви 23-54, агаласы боюне пропаганда елденеви 37-13, кезде жыл-агы елденеви 21-42, уадуру елденеви 22-64 чеге амыкчы боюне кезде корреспонденттер бисе согуу тургуу болуушы елденеви 21-27 аштык информация елденеви 20-60, бугагелерини 31-75, корректорлары 27-41. Согуу сөлөбө барыла 32-75 телефон чоккалар